Tartu linna ettevõtted.

M. Kurtšinski.

Tulud linna varandusist vanemal ajal. Terve rida asjaolusid, mis iseloomustas endise Vene keisririigi linnade rahanduslikku seisukorda, andis põhjust selleks, et isegi XX sajandi alul linna ettevõtted neis linnades olid vähe arenenud (1). Üldise saatuse osalisena ses suhtes esines ka Tartu, kuigi ta sai õige suuri tulusid linna omanduses olevaist kinnisvaradest ja kruntrendi aliseist. Võttes isegi meile ligema ajajärgu peale uue linnaseaduse maksmahakkamist möödunud sajandi 70-dail aastail, peame ära märkima linna aruandeis korduvalt nimetatava (2) linna kinnisvaradest saadava tulu järjekindla tõusu, mis seletatav sellega, et Tartu omas üsna suurt tulutoovat varandust linnamõisate, veskite, metsade, karjamaade jne. näol. rääkimata veel linna majust ja n. n. uue Kaubahoovi hooneist. Ühenduses selle asjaoluga näitavad 1879.—1882. ja järgnevate aastate eelarved näiteks järgmist selliste tulude kasvu:

1879. a. —	30 114,25 rbl.	1883. a. —	46 810,20 rbl.
1880. a. —	39 797,60 „	1884. a. —	47 463,00 „
1881. a. —	44 291,60 „	1885. a. —	51 461,84 „
1882. a. —	48 370,60 „	1886. a. —	52 431,39 „

Nii siis kasvasid neil aastail, kui polnud veel üldse sissetulekuid linna ettevõtteist, tulud linna varandusist, moodustades õige tähtsa osa eelarve üldsummast, — 31,6% -lt 1879. a. 37,1% -ni 1886. a. või 37,3% -ni 1883. a. 90-dail aastail vähenesid need tulud märksa nii absoluutselt, moodustades 47—48 tuhande asemel 1882. ja 1883. a. kõigest 35—37 tuhat 1892. ja 1893. a., kui ka suhteliselt, vähenedes 22,4 ja 22,3% -ni tulude-eelarve üldsummast. Järgmisel aastakümnel tõusevad need tulud uuesti, etendades eelarves jällegi üsna silmapaistvat osa, moodustades 1902. ja 1903. a. uuesti kuni 36% eelarve üldsummast. Kümne aasta pärast, 1912. ja 1913. a., langeb tulude-eelarve summaarse kasvamise tagajärjel nende tulude suhteline tähtsus uuesti, andes kõigest 25—26% üld-eelarvest, kuid sel ajal tekib uus linna tulude allikas linna-ettevõtete näol.

Linna mõisad. Mis puutub eriti tuludesse linnamaist, siis peab tähendama, et juba varemal ajal olid Tartu linna omanduses mitmed mõisad: Sootaga, Saduküla ja Jaamamõisa. Praegu on aga linna kasutusse antud riigi poolt renditingimusil, arvates 1. V. 1920. a., Ropka, Kaagvere ja Annemõisa.

Kaks esimest mõisat asuvad Tartust küllalt kaugel: Sootaga — 15-ne ja Saduküla isegi 55-e km kaugusel, kuna Jaamamõisa asub päris linna serval (1 km kaugusel). Riigilt rendile võetud mõisaist asub Kaagvere 15-ne ja Annemõisa 3 versta kaugusel, kuna Ropka mõisa kuulub päris linna piiresse. Linna omad mõisad tõid juba varemal, sõja-eelsel ajal küllalt suurt kasu. Nii näiteks saadi 1913. a. aruande järele kõigi linnamaade pealt tulu 12 926,60 rbl.; üksikute mõi-

Tartu, lk. 476